

מעניני התפלה בין בשבח בין בהודאה בין בבקשת צרכיו וכמו שהבאנו לעיל מהרא"ה והמגן אברהם דכולהו יש עבודה וכולהו בכלל עבדות כדרך עבד העומד לפני רבו ומבקש צרכיו או מודה לו דעצם עמידת האדם בתפלה לפני הקב"ה עבודה היא, אבל מצות חכמים דתפלה יש רק בבקשת צרכים שהיא גדר רחמי ומ"מ תיקנו חז"ל שקודם יסדר שבחו של מקום ואח"כ יבקש צרכיו ואח"כ יודה וכמבואר בברכות ל"ב ע"ב ול"ד ע"א וכך עשה משה. ומה דמשמע מלשון הרמב"ם בפ"א ה"ב מתפלה דהוי מה"ת דכתב "חיוב מצוה זו כך היא וכו' אין כונתו דכך היא עיקר החיוב ואינו יוצא יד"ח בדרך אחר אלא דכך ראוי לנהוג כדרך שנהג משה וממנו יש ללמוד דרך ארץ שבתפלה אבל באמת יוצא יד"ח כל

שהוא מודה (כלשון הרא"ה) ובתפלה כל שהוא (כמ"ש המג"א).

ולפי"ז נראה דבמצות תפלה לא באו חכמים לתקן נוסח ומטבע בלבד אלא גדר נוסף שהוא רחמי ולא עבודה בלבד ושאני בזה תפלה מבהמ"ז וקר"ש, כן נראה לבאר וליישב שיטת הרמב"ם ממה שהקשו לשיטתו הרא"ה והשאג"א.

אך אף שהדברים מתקבלים בשיטת הרמב"ם אין זה דעת הרמב"ן דהלא כתב דעיקר מצות תפלה בשעת צרה ופשוט דעיקר התפלה בשעת צרה רחמי היא שמבקש ומתחנן מהקב"ה שיושיענו ויגאלנו מצרתנו ולא גדר עבודה בלבד, וגם מדברי המג"א הנ"ל מבואר שלא כדברינו.

ג

והנה ידועים דברי הגר"ח מבריסק בפ"א מהלכות תפלה שחידש שני דינים בכונת התפלה דין אחד שכתב הרמב"ם בפ"ד הט"ז מהל' תפלה "שיראה את עצמו כאילו עומד לפני השכינה" וכונה זו מעכבת בכל התפלה ולא רק בברכת האבות בלבד, ודין נוסף שכתב בפ"י ה"א שיתכוין לפירוש המילות ולתוכן הדברים שמוציא בשפתיו ובכונה זו אמרו דאם כיון באבות די בכך ויצא יד"ח בדיעבד, ובגר"ח יישב בדרכו מה שנראה כסתירה

בדברי הרמב"ם ע"ש (והחזו"א בגליונות להגר"ח חלק על דבריו ופירש את דברי הרמב"ם בענין אחר ובתו"ד כתב דלענין עיקר הכונה שהוא עומד לפני השכינה יצא יד"ח בכונה כהה שיש בלב כל אדם כשהוא עומד בתפלה, והארכתי בעיקר דבריו במנחת אשר למס' פסחים סי' ע"ו אות ג', אמנם בדברי החינוך במצוה תל"ג מבואר דרך מחודשת בזה לא כמר ולא כמר, דז"ל "וכן מענין המצוה מה שהזהירו בכונת הלב וכו' ויותר בברכה

הראשונה שמי שלא כיון בה מחזירין אותו, וענין כונה זו שחייבו בשבילה חזרה היא לפי הדומה שיתן האדם אל לבו שלפני ה' הוא מתפלל ואליו הוא קורא ויפנה מחשבתו מכל שאר המחשבות וכו' הרי דעל כונה זו שהוא עומד לפני השכינה כתב דאינה מעכבת אלא בברכת אבות ולא כדברי הגר"ח שהיא מעכבת בכל התפלה ולא כדברי החזו"א שאינה מעכבת כלל ודו"ק).

ולפי דברינו נראה דלא שני דינים בכונת התפלה בלבד יש בזה אלא שני דינים בכל עיקר מהות התפלה דכונה זו שיראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה יסודה בדין עבודה שבתפלה כמבואר דזה מהות העבדות שיעמוד כעבד לפני אדונו לשבח ולבקש, וכונה זו שבפירוש המילות ותוכן הדברים עיקרה מדין רחמי שידע מה הוא מבקש, ודו"ק.

ד

ראיתי בפמ"ג בהלכות י"ט (סי' ת"ז נמשננות זה ס"ק ז') שהעיר בדברי הרמב"ן דאין מצות התפלה מה"ת ממה שכתב הרמב"ן בפ"י על התורה (ויקרא כ"ג) בפר' אמור בביאור ענין מקראי הקודש "לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל בכסות נקיה" הרי דתפלת המועד מה"ת היא אך באמת נראה פשוט דאין כונת הרמב"ז דכל זה מה"ת ממש דא"כ

נחדש דמצוה מה"ת להתפלל בפרהסיא דוקא ולא שמענו כזאת מעולם ונחדש עוד דכסות נקיה חיוב מה"ת היא, אלא נראה פשוט דעיקר המצוה היא לנהוג בו קדושה, אלא דראוי גם לקדש אותו בתפלה והלל בכסות נקיה בפני קהל ועדה להגדיל שמו הגדול, ויש בכך מצוה אבל אין זה חיוב גמור מה"ת וכ"ז נראה ברור ופשוט לענ"ד.